

YLIOPPILAI DEN KESKUSTELU-
SEURAN JULKAISUJA N:o 14

J. SILJO

EINO LEINO LYYRIKKONA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEKYHTIÖ OTAVA

EINO LEINO LYYRIKKONA

KIRJOITANUT

J. SILJO

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
Kirjapaino, Helsingissä, 1912

Sankarin sopii

laulaa vaan, miten vaihtuvi vuodet ja viikot,
miten kipinät syttyy
ja jälleen sammuu
ja kuinka kulkee kuolon ja elämän laki.

Miks laulaisin siis minä, jolle on kantelo suotu,
riemuja muita

ja murhelta muita?

Taida en lukea tähtiä taivahan kannen
en kaloja mcren,
en kukkia nurmen.

Laulan mä siis, mit' on ihmisen laulaa suotu».

I

Nämä säkeet, jotka Eino Leino on pannut Väinämöisen suuhun, opastavat meidät luullakseni oikeimpaan käsitykseen kaikista hänen runoutensa pyrki-
myksistä. Niissä on lausuttu mahdollisimman laaja ja perin lyyrillinen runoilija-ohjelma, — laajempi ja lyyrillisempi kuin Ibsenin: »runoilla on: pitää kärkeä itseään vastaan». Eino Leino on ainakin käytännössä osoittanut, että hänen ohjelmaansa sisältyy tuokin suuren runoilijatuomarin vaatimus; mutta hän ei ole sallinut lain syrjäyttää evankeliumia, eikä myöskään usko lain yksinään tehoavan evankeliumina, niinkuin kai Ibsen uskoi. Eino Leinon käsitys runoudesta ei ole yhtä persoonallisesti keskeistävä, mutta se on nuorekkaammin positiivinen, inhimillisempi: se antaa vapauden ihmismielen kaikille liikunnoille. Siten lyriikka

muuttuu tilapäärinoudeksi sanan persoonallisessa mielessä, kuten Goethen runous, ja voi sulkea rajoihinsa inhimillisyyden kaikki vastakohtaisuudet. Milloin sellainen runoilija käy käräjiin omassa sydämessään, on hänellä aina omat välittömät todisteensa sekä myötä että vastaan, elettyjen hetkien todisteet.

Eino Leinon ohjelma oli alkujaan sama kuin J. H. Erkon, hänen jälkeensä tuotteliaimman suomenkielisen lyyriikon, joka »tiesi siksi laulavansa, kun sävelehet soivat rinnassansa». Kumpikaan heistä ei kauan pysynyt tällä älyllisesti naiivin luonnonlaulajan kannalla: Erkko vahingokseen, Eino Leino voitokseen. Kun Eino Leino runoili ylhäisen lakinsa laulajalle, oli hän juuri kohoamassa siltä asteelta, jolle Erkko on jättänyt parhaan osan omaa itseään, mieskohtaisemman runon asteelle. Niinpä hänen ohjelmansakin on itsetietoisempi, rohkeampi, väkevämpää elämäntarvetta todistava. Eino Leinon säkeisiin sisältyvät ikuisen, rohkean nuoruuden lunnassanat, sen nuoruuden, joka voi olla lapsenmielinen, olematta lapsellinen, joka uskaltaa heittäytyä elämän aaltojen kannettavaksi ilman sovinnaisuuksien korkkivyötä, joka on joka hetki valmis käymään tuomiolle oman itsensä kanssa.

Tarkastakaamme, miten hän on toteuttanut ohjelmaansa runsastuotteisen runoilijakehityksensä aikana, miten hänen lyriikassaan

»vaihtuvi vuodet ja viikot
miten kipinät syttyy
ja jälleen sammuu
ja kuinka kulkee kuolon ja elämän laki».

II

Eino Leinon runoudesta yleensä, mutta varsinkin hänen lapsuus- ja nuoruusrunoistaan voi sanoa, että ne ovat karkausvuoden lapsia: hänen ei koskaan ole tarvinnut kosia runotarta, runotar itse on tullut kyllin usein hänen luokseen. Ja hänen ovensa on aina ollut avoin niille käynneille. Harvoin hänellä nuoruusvuosina surun tahi ilon tunne ehti tiivistyä mieskoh- taiseksi tunnoksi »kuolon ja elämän laeista», ennenkuin se jo lehahti lentimilleen. Nämä runot *Maaliskuun lauluista* (1896) aina »*Kangastuksiin*» (1902) »ja *Helka- virsiin*» (1903) asti, ovat ennenkaikkea sointuvia, musiikaalisia laulelmia, kuin tanssin tahdissa syntyneitä. Niillä ei ole mitään päämäärää, muuta kuin helkkiä vain ja iloita itsekseen. Tyypillisimmillä niistä ei ole mitään suhdetta paremmin tekijänsä kuin lukijansa- kaan yksilöllisiin sieluntarpeisiin. Niissä vaihtuvat viikot ja vuodet samassa, ajanpitkään sangen yksitoi- koisessa poljennossa, kuvastaen virkeätä, mutta epä- yksilöllistä nuoruutta.

Mutta Eino Leinon inspiratsio on synnynnäinen, kuten Kiven, ei oman kohtalon tunnon sytyttämä, kuten esim. Kramsun oli. Leinolla oli verissä runsas sanamusiikki, joka ei tarvinnut syviä mielenliikutuksia, helähtääkseen soimaan. Niin tyypillistä koulupoika- runoutta kuin ovatkin sisällöltään, viehättävät esim. »*Maaliskuun laulut*» sanallisen inspirationsa tuoreu- della. Tuollaisia säkeitä kuin esim.:

Yli metsän koitti jo päivän koi,
 kun nurmella neitonen kulki,
 kukat kukkivat auki jo umput loi
 jotk' eilen illalla sulki,

lukee vieläkin vain sanasoinnun takia. Seitsettoistavuotiaalle runoilijalle oli onneksi, ettei hän pyrkinyt kätkemään mitään vakavia ajatuksia keveisiin säkeihinsä. Korkeintaan hän lennättää jonkun kärkevän komman — tähdäten etupäässä lahjattomia Panassolle pyrkijöitä, kilpaveikkojaan —; ne, kuten myös hänen varhaisempi vaalea ja haalea lemmentyriikkansa suurelta osaltaan herättävät ajatuksen, että Heinellä tuskin missään lienee ollut näppärämpää opeustusta. Runon lähtökohta sama kuin Heinellä: mielialan laulava poljento; sielulliset tuntomerkit samat: vallan vaaraton kaihomielisyys, leikinhalu, sekä teeskennelty varhaisvanhuus. — Leinon esikoisteos on varmaankin kosmopoliittisin hänen runokirjoistaan; vähän siinä on suomalaista: tuskin muuta kuin puhdas kieli-tuntu, läheinen — vaikka vielä ulkopuolinen — suhde luontoon, jotkut Runebergin idyllejä ja epigrammeja muistuttavat sirpaleet, joissa on hiukan kotoista sävyä.

Seuraavassa kokoelmassa, »Tarina suuresta tamesta y. m. runoja» (s. v. 1896), ovat suomalaiset ja leinolaiset tuntomerkit jo vahvemmat. Paitsi sitä ulkonaista seikkaa, että kalevalainen mitta on osittain syrjäyttänyt tieltään esikoiskokoelman germaanisemat, huomaa näissä runoissa jo rohkeampaa mielikuvitusta sekä näköalojen avartumista. Eikö ole suomalaista fantasiaa esim. seuraavassa tunnelmakuvassa kansamme nuoruudenajoilta:

Kuu hut kulki taivahalla
kuusten lomitse kurkistain —
kansa se kasvoi kuusten alla,
kähköset oksilla kukkui vain.

Pari onnistunutta »ajan-runoa» — »Kun kello seisoo» ja »Vanhoille» — osoittaa runoilijan nuorekasta tarvetta käydä käsiksi ympäröivään elämään, tuntea ajan mukana, tukea nuorten aatteitten lippuja, samalla kuin niissä ilmenee kyky löytää sattuva kuva valaisemaan ajatusta.

Kahden seuraavan vuoden vuolas tuotanto kuljettaa mukanaan samat sävelet eri vivahduksina. Ilmaisukeinot ovat entistään vaivattomammin hallitut, sana iskee paikalleen yhä nasevammin ja ajatus alkaa kiertää päässä aina eloisammin, — suuri osa Eino Leinon nuoruuslyriikkaa kantaa nim. pikemmin leikkivän älyn kuin temperamentin leimaa. Näitä satalauluisia sikermiä lukiessa ehtii kerrankin tuskastua siihen turhanpäiväisyyteen, joka on kymmenien luritusten ainoa sisällys; mutta sitten sinkoaa laulaja suustaan runon, joka on valmis ja pyöreä ja puhdas kuin Hesperian kultainen omena — ja mielemme herauttaa kohta hyväksi. Tuollainen runo kuin:

Hän kulkevi kuin yli kukkien,
hän käy kuni sävelten siivin,
niin norjana notkuvi varsi sen,
kun vastahan vaiti ma hiivin.

Ja kunis mun voimani kukoistaa
ja soi minun soittoni täällä,
sinis laulujen laineilla käydä hän saa
ja kulkea kukkien päällä!

— se on jo aitoa leinolaista, se tempaa poljentonsa keväiseen nousuun penseimmänkin sydämen, se harjoittaa hyväntekeväisyyttä tehokkaammin kuin suuret yhdistykset. Samantapaista perhoslyriikkaa voisi poi-

mia »Yökehrääjästä», »Tuonelan joutsenesta», »Sadan ja yhden laulun» lehdoista paljon: »Marjatan laulu», »Lepän lehdet», »Indiaani», »Näkinkengät», — ne ovat jo sellaisinaan sävellettyä sanaa. Ja tavallisesti huomaa vielä — ja pitkältä eteenkinpäin, — että kuta heleämpi sävel, sitä luotettavampi runoilijan sydämentunnustus; hän voi kyllä olla olevinaan kuolemaan saakka onneton, mutta pian hän itsekin siinä keksii vain »sydämen kepposen»: sydän tahtoo olla omaa kukitettua hautaansa »ilolla imehtimässä». — Ei oman kansankaan tulevaisuus, josta Eino Leino, periaatteellinen individualisti, aina on vilpittömällä rakkaudella laulanut, ja joka noina vuosina oli omiaan herättämään yhä vakavampaa huolta, — ei sekään paina mitään jäytävää surua hänen sydämeensä. Hän on vielä liian nuorekas luonnonlapsi osatakseen edes antaa oikeutusta epäilykselle, suven nouseva aurinko heiastelee silmään liian heleästi, jotta runoilijan kansallinen uskontunnustus voisi tulla vähääkään ankea tahi jylhä (»Legenda», »Nuorten usko»). Milloin todellisuus irvistää rumana hänen edessään, hän voi kyllä yltyä pistävään huumorinsekaiseen ivaan, kuten poliittisia kiipeejiä vastaan »Kuvenöörin koirassa».

Joskus sentään Eino Leinon runo jo tähän aikaan saa todellista mielialaa vastaavan syvän, tumman värietyksen, vaikka siitä silloinkin puhuu yhtä voimakkaasti elämän hurma kuin suru. Silloin hän runoilee muutamia nuoruutensa komeimpia mieskohtaisia ponsisäkeitä:

Mitä siitä jos nuorna ma murrunkin
tai taitun mä talvisäihin,

moni murtunut ompi jo enemmän
ja jäänyt elämän jäihin.

— — — — —
Mitä siitä jos en minä sammukaan
kuin rauhainen, riutuva liesi,
jos sammun kuin sammuvat tähdet vaan
ja vaipuvi merillä miesi.

Taikka hän luo sellaisen tunnelmakylläisen ballaadin kuin »Mieron nuotioilla», ensimmäisen mestarinäytteensä kuvailevan lyriikan alalla. Se on läpikypsä runo, vaikka enemmän nerokkaan, täysivaltaisen inspiraation kypsyttämä kuin elämäkokemusten. Sen varsin arkipäiväiseen runomittaan kiinnitetyssä poljennossa, sen kuvakielessä, sen mielialassa on jotakin jalostettua. Ja aluksi ja lopuksi se on suomalaista kotitekoista runoutta, aineksiltaan niinkuin elämäntunnonlaikin, ensimmäisiä täysipätöisiä todisteita Eino Leinon suomalaisuudesta. Kuinka kotoinen tuntu onkaan noissa kuvissa kodittomien yötulilta:

— — —
Maantien varteen me yhdyimme yössä,
siinä oli toiset jo tulenteon työssä.

Kohta me istuimme veljien lailla
ympäri valkean, huolia vailla.

Sanaleikit lensit ja eväsviinat kulki,
toisen suu jo odotti, kun toinen suunsa sulki.

— — —
Toisen suu jo odotti, kun toinen suunsa sulki,
Otava se kääntyi ja yön hetket kulki.

Ja Otavan kääntyessä muuttuu vähitellen mielialakin:

— — —
 Yksi mietti kavaluutta ystävän armaan,
 toinen suri syksyä sydämensä harmaan.

Orpo itki emoa ja murhamies rauhaa,
 kaikki kaipas kotia ja lapsuutta lauhaa.

Ei ole apu suuri mieron nuotioista,
 toista puolta polttaa, kun jäätää jo toista.

— — —

Koristeellisemmalta vaikuttaa »Tuonelan joutsenen» niin sanoen metafyyssillinen kaihomielisyys, vaikka siinäkin tapaa korvaa moni puhdas sointu, joka palaa runoilijan myöhemmässä tuotannossa voimakkaampana, — voi verrata esim. Lemminkäisen säkeitä siv. 20 »Tumman» («Helkavirsissä») loppupuoleen, »Tuonen tytön laulua» s. 23 »Niniven lapsiin», j. n. e. — »Syystunnelma» («Yökehrääjässä») on myös täysi herkkää elegistä mielialaa, vaikka sen ensi säkeistöä ei tarvitse ottaa ylen vakavasti.

Kun Eino Leino tilapäisesti tulkitsi ajan tunnelmia oikealla hetkellä, voi hän saada kanteleeseensa voimakkaan äänen, jonka nuorekkuus vain kaunisti asiaa. Mutta kun hän sitten asettui vartavasten kyhäämään kokonaista runokirjaa kansan hereillä-pitämiseksi, tuli siitä vain pateettisuudessaan yksitoikkoista kollektiivista ohjelmarunoutta, joka kyllä ilmaisee laulajan lahjakkuuden, mutta ei hänen yksilöllisyyttään. »Ajan aalloilla» on Leinon karuin ja sovinnaisin runokirja; siellä täällä tuntuu voimakas suonentykintä, kuten esim. muutamissa säkeistöissä »Nuorten laulua», mutta ajan tunteiden rytmiä tuskin on muualla tavattu kuin runossa »Helsinki sumussa», jonka ryhdikäs, raskaasti

nouseva ja laskeva poljento todella virittää alkavain pimeitten vuosien tunnelmaan. Kokoelman ohjelma-suomalaisuus on väritöntä eikä siinä ole sitä kansallistunnon voimaa, joka tuollaisella hetkellä olisi kansalle antanut yhteiset tunnussanat.

Muutamista toisen kokoelman — »Tarina suuresta tammesta y. m. r.» — runoista voi todeta, että Eino Leinon juuret jo silloin olivat syvällä kansanrunoudessa. Teos teokselta huomaa tämän juonteeseen hänen runoudessaan vahvenevan. Laulaessaan kansainvälisin mitoin hän on usein perin yksitoikkoinen ja voimaton ja tuon tuostakin sattuu hänelle kiireessä etsittävän loppusoinnun tai muun muodollisuuden takia hirveä lapsus calami. Käytellessään kalevalaista muotoa tai tyyliellessään muita kansanrunouden mittoja hän nähdäkseni sensijaan useimmiten välttyy ikävyyksistä, tule raikkaaksi ja eloisaksi taas. Silloin hän vilkkaimmin elää itse sanoissaan. Pitkäveteisyyttä ei kyllä niistäkään puutu, ja kuvakieli on usein kansanrunouden yhteisomaisuutta, jota runoilijamme käyttele vain onnellisena perillisenä; mutta hän käyttele sitä synnynnäisellä taidolla, hän saa siihen väriä ja kärkevyyttäkin, ja harva se tämänlaatuisista runoista, missä joku mielikuva ei yllättäisi alkuperäisen välittömän näkemyksen teholla. Esim. »Ilmarisen vaellus» (»Yökehräjässä») välähtelee humoristisia kansansadunomaisia mielikuvia; se on itsessäänkin hauska runo ja erityisesti huomattava tyyllillisenä harjoitelmana »Helkavirsiin». Sellainen yksinkertainen näkemyks kuin seuraava (runosta »Tuijotin tulehen kauan»):

»Vierin maita, vierin soita,
vierin suuria saloja,
salossa savu sininen,
savun alla armas mökki»,

sykäyttää mieltä nerokkuudellaan ja todistaa, kuinka välittömästi Eino Leino antautuu intuitsiolleen. Eiköhän joku reflektiivinen runoilija olisi tuohonkin maisemaan ensin ajatellut mökin ja sitten savun sen päälle?

On jo edellä viitattu Runebergin idylleihin ja epigrammeihin näistä Leinon Kantelettaren-tapaisista laulelmista puhuttaessa. Runebergiin verraten Leino on subjektiivisempi, puhuu enemmän omissa nimissään näissä idylleissään ja epigrammeissaan, joista läpi hänen koko tuotantonsa löytää monta aitoa runohelmeä. Runebergilla on varmempi artistinen taituruus, ja mainittuunkin sikermään kuuluu muutamia laatukuvia, joiden kantavuutta Leinon vastaavat runot eivät saavuta. Sensijaan Leino teho jo näinä vuosina väkevämmin tummakuteisella arkaistisella fantasiallaan, joka luo esim. sellaisen perisuomalaisen pikku balladin kuin »Kuoleman renkinä» (»Hiihtäjän virsissä»).

Sanonnan juureva kansanomaisuus näyttää näinä vuosina saavan yhä vapaamman pääsyn Eino Leinon runouteen, eikä yksinomaan kansanrunouden vaikutuksen kautta. »Yökehräjässä», »Hiihtäjän virsissä», »Pyhässä keväässä» tapaa korva tuon tuostakin verksen kansanomaisen sanakäänteen tai runoon kätevästi pyöristetyn sananlaskun.

Aina »Helkavirsiin» saakka on siten Eino Leinon runoudessa huomattavana vastakohtaisuus ilmaisu-

keinoissa, alkuperäisten kotoisten ainesten ja vierasten muotokaavojen vastakohtaisuus. Onhan tietysti yksi ja toinen runoaihe, joka sointuu täsmällisesti kansainvälisiin mittoihin, jonka verhona ulkolaistyylinen puku istuu kuin valettu; mutta verrattain harvoin aihe, aiheet ja muoto sulavat Leinin tähänastisessa runoilussa täydellisesti yhteen. Lukemattomia esimerkkejä tällaisesta tyyllittömyydestä voisi poimia, alkaen esim. »Kevätkantaatista» ja »Suuren tammen tarinasta». Puku valuu höllänä, luomatta mitään ryhtiä runolle, jonka rakenne kokonaan häviää näkyvistä verhon satunnaisten laskosten epäjärjestykseen. Tällaiset sepitelmät, olipa niissä ajatus kuinka »kansallinen» tahansa, eivät kuvasta mitään suomalaisen luonteen tyyppillisyyttä, niinkuin kyllä muodoltaan kosmopoliittinenkin runo voi kuvastaa, — siitä on todistuksia myös Leinin runoudessa, varsinkin myöhemmässä, kun kielelliset ainekset ovat täydellisesti sulatetut rytmiin ja runomitta noudattaa kiinteästi ja ilmehikkäänä mielialan sisäistä poljentoa.

Muutamia poikkeuksia lukuunottamatta huomaa Eino Leinin tähänastisten runojen lähteneen laulavasta rytmistä. Sointu on vielä säkeen varsinainen teho, ei kuva. Ajatuksen kuvaperäisyyden voi kyllä usein selvästi todeta, mutta kuva tule säkeeseen ikäänkuin ohimennen, usein vain alkusoinnun t. m. kielellisen tyylikeinon armosta, — kansanrunouden herättävästä vaikutuksesta Leinin kuvalliseen inspiratsioon on jo huomautettu. Luullakseni tästä runon voittopuolisesta taipumuksesta vapaaseen, helkkkyvään rytmiin johtuu se sanonnan sovinnaisuus, joka on silmiinpistävä suuressa osassa Leinin nuoruusrunoutta. Soin-

tuva poljento ei aina vaadi sanonnan yksilöistämistä, sanallisten ilmaisukeinojen tarkistamista siihen määrään kuin kuvin puhuva tyyli, varsinkaan niin musikaalisessa kielessä kuin meidän. — Havainnollisen esimerkin siitä, kuinka vähän luonteenomainen Leinolle on yhtä keskeistä kuvaa vaativa runomuoto, antavat hänen n. s. sonettinsa, joissa sonettia ei ole muuta kuin säkeitten luku. Ylimyksellisyys niistä on perin vähissä. Rytmii voi olla tällainen:

Minä katselen illan taivasta
ja muistelen tyttölasta.
Minä tahtoisin, tyttö, sun temmata
pois turhasta maailmasta.

Ei mikään kuva kokoa näissä »soneteissa» runon neljätoista säettä orgaaniseksi kokonaisuudeksi; säkeitä voisi olla yhtähyvin viisi vähemmän tai enemmän. Leinon kuvallinen inspiratsio, milloin se saa puhua, tarvitsee tilaa aina kunkin hetken tarpeen mukaan, enkä huomaa vielä sattuneen, että se olisi tarkalleen sopeutunut neljäntoista jambisäkeen aristokraattisesti suljettuun tilaan.

III

Uuden sataluvun alkuvuosina huomaa Eino Leinon runouden vähitellen muuttavan luonnetta. Aika alkaa olla ankarampi, se herättää jo väkevämpää elämäntuntoa juuri miehenikään ehtineessä runoilijassa. Sekä yhä voimistuva osanotto oman kansan kohtaloon että nähtävästi myös mieskohtaiset elämykset luovat pohjan todellisemmille tunteille, niinhyvin tummamie-

liselle murheelle kuin voimantunnon haltioittamalle riemulle. »Lapsi laulavainen» hän edelleenkin on, mutta laulu saa jo silloin tällöin heroisen, suuriin luonteenviivoihin nojautuvan ryhdin. Runoilija alkaa katsoa yli aaltojen, tuntee synteettisesti elämää: »Hautalaulu» ja »Laulu onnesta» («Hiihtäjän virsissä») ovat vienompia alkusäveliä siitä komeasta sinfoniasta, jonka osia ovat »Virta venhettä vie» ja »Hymni tulelle» («Pyhässä keväässä») sekä »Väinämöisen laulu», »Jumalien keinu», »La tricoteuse» («Kangastuksissa».) Niissä on katse avartunut metafyyssillisiin näkyihin, niissä on suurta kosmillista kaihomieltä ja mieskohaista elämän intohimoa, jollaista Leinon runoudessa ei ennen tapaa. »Väinämöisen laulun» ja »Jumalien keinun» kaikuvat poljennot sekä korkeat, yksinkertaiset ääriviivat, joihin säkeiden äänteellinen yhdenmukaisuus hyvin sointuu; »La tricoteusen» tummasti hehkuva verenpalo; muodollisesti aivan keskeneräisenäkin suggestiivisen »Virta venhettä vie»-runon kaihomieliyys — kaikki se on uutta. Näiden runojen kautta Eino Leino ikäänkuin kirkastaa itsestään esiin uusia sielullisia arvoja, jotka hän vähän senjälkeen liittää uusiin, täysin omaperäisiin aineksiin muodostamaan »Helkavirsien» sankarirunoutta.

Että runoilijan mielen pohjalla pesiytyvät jo ankaramman laulun ennuslinnut, sitä todistavat myös seuraavat kalevalaiset säkeet:

Toista on soitella somasti
kesken viinin viljelysten
alla täyden päivätähden.
Toista laulella runoja,
pystyttää pyhätulia,

kesken kiljuvain kinosten,
 maassa hallan harmajassa.
 — Tuuman jos sulatit täällä,
 vaaksan pakkaneen pakasti.

Ja runoista »Lapin kesä» sekä »Tahtoisin nähdä mä Kartagon naisen» talven ja kangistumisen kauhu puhuu kauniina päätöksenä.

Kiihkeä sisäinen liikunta alkaa vaatia yhä vapaampia ja samalla sisäisesti kiinteämpiä rytmejä. Runoilija alkaa myös yhä itsetietoisemmin tehostaa säkeitänsä kuvallisin ilmaisukeinoin. Tosin hän vieläkin vain erittäin onnellisina hetkinä saavuttaa kuvakielen loogillisen yhdenmukaisuuden, mutta runolla on kuitenkin selvä taipumus entistään täsmällisempiin ääri-viivoihin, monumentaaliseen esineellisyyteen. Hänelle alkaa »kangastella» vallan uusia, syntymässä olevia kuvamaailmoita.

IV

Huomattava enteellinen seikka »Kangastuksissa» on ballaadien runsaus. Useimmat, kuten laaja sikermä »Perman taru», ovat tosin köyhällä mielikuvituksella luodut sekä tyyllillisesti perin väljiä. Mutta joukossa on muutamia runoja, jotka todistavat kuvakielen kasvavaa voimaa: paitsi »La Tricoteuseä», varsinkin kaksi plastillisella näkemyskyvyllä suoritettua runotarinaa: »Kimmon kosto» ja »Luojan leipä». Ne ovat jo verrattomasti itsetietoisempaa taidetta kuin Eino Leinon aikaisemmat taruaiheiset sepitelmät. Niitä hallit-

sevat lujat ääriviivat, jotka eivät salli mielikuvituksen leiskahdella satunnaisten sana-assosiaatioitten mukaan. »Kimmon kosto» on hiukan koristeellinen tyyliharjoitelma ja sellaisena, varsinkin draamallisen jänteveytensä takia, sangen onnistunut. Sanonnaltaan yhtä täsmällinen, mutta sävyltään omintakeisempi sekä täydempi sisäistä elämää on »Luojan leipä»; siinä on samaa seesteistä legendan-hohdetta kuin Edelfeltin taulussa »Kristus ja Matalena». — »Kimmon kosto» on ikäänkuin siltana siihen eristettyyn maailmaan, johon jälkimäinen ballaadi täydellä oikeudella jo kuuluu: »Helkavirsien» legenda- ja tarumaailmaan.

Rohkeampaa yritystä ei yhdenkään suomalaisen lyyriikon mielikuvitus ole suorittanut kuin Eino Leinon hänen »Helkavirsissään» (1903). Luoda niin vegetatiivisen rehevän mielikuvamaailman kuin kalevalaisen naapuruteen kerrassaan uusi, ennen olematon mikrokosmos; herättää edellisestä eloon nimettömiä henkilötyyppejä, selkeennyttää niitä sisäisesti ja tyyliä ulkonaisesti sekä siirtää ne uuteen ilmapiiriin, korkeamman ja kuulaamman taivaan alle — siinä teko, joka edellytti sellaista kalevalaisten laulajien nykyaikaista jälkeläistä kuin Eino Leino on. Niinkuin nuorallatanssijan täytyy korkealla teräslangallaan vakauttaa mieleensä värähtämätön tyyneys, jotta ei suistu turmioonsa, niin tuntuu Eino Leinokin suorittaneen tämän tekonsa yhtenäisellä ja tyynellä luomis- ja tahdon jännityksellä. Ero hänen ja nuorallatanssijan teon välillä on vain se, että runoilija teki sen kylläisellä sydämellä eikä näyttääkseen taituruuttaan jumalien leikissä.

Vaarallisin teko houkuttaa voimakasta väkevimmän.

Nämä oudot, syvältä rotumme mystillisimmästä menneisyydestä kumpuilevat näyt avasivat parhaaseen voimaansa ehlineelle runoilijalle maailman, jonka valloittamiseen hänen kannatti koota koko henkinen mahtinsa, ei ainoastaan synnynnäinen alkusuomalainen mielikuvituksensa vaan myös runsas, elämysten ja runoilijaintuitions kautta voitettu elämänviisautensa. Siinä hänelle tarjoutui riemu, joka ei tule monen runoilijan osaksi: koettaa oman rodun ja omien mieskohtaisten elämysten läpi avata perspektiivi koko yleisinhimilliseen elämään sekä noita elämyksiä selvittämään kehittää perinnäisrunouden pohjalta kuvakieli, joka on sekä omintakeinen että nykyaikaisen taiteellisen viljelyksen tasalla.

Ja runoilija suoriutui erittäin onnellisesti suuresta yrityksestään. »Helkavirret» ovat pätevin todiste siihen, että aivan kotoisista aineksista ja kotona viljeltyihin muotoihin voidaan luoda ei ainoastaan omintakeisinta, vaan myös persoonallisesti kehittyneintä runoutta. »Helkavirret» ovat homogeenisimmin suomalaista lyriikkaa, ja samalla niiden kantavuus nykyaikaiseen henkiseen elämään on voimakkaampi kuin minäkään muun suomalaisen runokokoelman. »Helkavirillä» on klassillisuuden tuntomerkit.

*

Eino Leinon ei tarvinnut huolia ajan ja paikan määrittelemisestä, saadakseen runokertoelmiinsa varman muinaisajan tunnun. Kaksi luotettavaa opasta teki sen hänelle mahdolliseksi: hänen mielikuvituksensa alkuperäinen suomalaisuus, joka oli vuosi vuo-

delta vahventunut, sekä hänen historiallinen vaistonsa. »Helkavirret» eivät ole nimenomaan historiallista runoutta, mutta niillä on vuosisatain henkisen viljelyksen sävy ja niiden sisällyksenä ovat vuosisatain elämykset, ikäänkuin atavistisesti runoilijallemme periytyneinä. Niiden takana seisovat menneitten sukupolvien taajat rivit. Harvoin lienee koko maailman runoudessa niin individualistinen runoilija niin täydellä antaumuksella joutunut tulkitsemaan kokonaisen rodun kohtaloita.

»Helkavirsissä» Eino Leino — tai hänen henkilönsä — eivät nim. puhu vain omasta puolestaan: heillä on epäilemättä harmaasta muinaisuudesta nykypäiviin saakka ollut lukemattomia veljiä ja siskoja, joiden kohtalot, onni ja murhe ovat olleet samat kuin heidän.

Ehkä kauimmas taaksepäin ulottuvat »Tumman» perspektiivit. Siinä on suomalaisen luonteen elämätuskä ja tyyntymys runoiltu syvemmillä ymmärtämyksellä kuin ehkä missään muualla.

»Tuo oli tumma maammon marja
syntymässä säikähtänyt,
näki kauhut kaikkialla,
haltiat pahat havaitsi,
ei hyviä ensinkänä.»

Mahtavalla kuvausvoimalla runoilija kertoo elämää vierastavan pojan pelonalaisuudesta, mikä ei antanut hänelle rauhaa ei työhön, ei kisaan. Hänet pannaan paimeneen, mutta hän palaa pian takaisin »outona», haastellen metsän kauhuista:

»Lempo seisoi suo selällä,
Hiidet hirnui kankahalla,
Juuttahat jälestä juoksi,
maasta maahinen kohosi.»

Kylän kisoilta hän pakenee yhtä säikähtäneenä:

»Kolkkoja kotona näin mä,
kamalampia kylässä!
Veräjällä Vento seisoi,
Vennon poika portahalla,
loukossa Vahinko vaani,
Kouko kohtasi ovella.»

Tämä ei ole kauhu-vaikutusten tavoittelemista, vaan mieskohtaisten elämysten herättämiä symbolisia mielikuvia. — Ahdistuksessaan tahtoo poika »piillä Tuonelan pihaille», eikä äitikään muuta vapahdusta keksi, vaan neuvoa häntä menemään:

»tuvan taakse taaton saaman,
lempeän lepotiloille,
missä seisoo puut pyhäiset,
hongat himmeät puhuvat
ollehista, mennehistä,
murehessa yön ikuisen.»

Mutta silloin havaa taatto haudassaan, neuvoakseen eksyvää lastaan. »Säikkyivät isätkin ennen, toki aikansa elivät.» Luonto on lahjoilla lepytettävä tai kahlittava rohkealla voimalla. Ahdistuksesta ei Manalla pääse, ellei siitä ole päässyt elämässä.

»Pirtit on pienet Tuonelassa,
maan alla kaitaiset kamarit.
Kuu ei loista, päiv' ei paista,
yksin istut, yksin astut,
toukka seuloo seinähirttä,
itse seulot itseäsi
ikävässä ainaisessa,
haikeassa, vaikeassa.»

Hiljaisena miehenä palaa poika tuttuhun tupahan.
Nyt hän osaa jo tyynellä mielellä toimitella talon töitä:

»meni merelle, metsähänkin,
vei verkon, asetti ansan,
niin eli ikänsä kaiken,
ei iloiten eikä surren,
pannen päivät päälletyksi,
niin paremmat kuin pahemmat;
päällimmäiseksi paremmat.»

Tuollaisessa resignatsiossa on jotakin perin suomalaista uskollisuutta elämää kohtaan: ei mitään kuohahattamista tuhmiin sanoihin tai tekoihin, jollaisiin esim. germaanilainen luonne helpommin joutuu; ei myöskään slaavilaisen alennuksessaan hekumoivaa murjotusta; mistään vaikertelemisestä puhumattakaan. —

Suuri melankolia liittää »Tuuri»-runon läheisesti »Tummaan», vaikka molemmat ovatkin sävyltään erilaisia. Tuuri on äyllisesti täysin kehittynyt mies, sankari, jolla on selvät suhteet kohtalonvaltoihin. Hän luulee voivansa hyvällä luottamuksella turvautua jumalien suosioon, jotka ovat hänen ystäviään; mutta hän ei vielä tiedä, ettei hän kestä juhlan huumausta niinkuin jumalat. Hän »talonpoika taidollinen», juopuu kesken juhlien, ja hänen nukuttuaan yli kalliin armonajan, odottaa Tuoni ankarana hänen ovensa edessä. Tuurin juhllisesta lähtölaulusta ennen kaikkea voi luullakseni päätellä runoilijamme läheistä mieskohtaista suhdetta henkilöihinsä, siksi ehdottomalla äänenpainolla näissä säkeissä on julkilausuttu eletty kokemus:

»Älköhöt sinä ikänä,
 älköhöt juhliko jumalat
 kera kansan kuolevaisen!
 Jumalill' on juhlat pitkät,
 ikä kerkeä inehmon,
 nopsa niinkuin pyörän kehrä.
 Päivät kultaiset kuluvi,
 aika armas lankeavi,
 köyrtyvi urohon selkä
 noissa pitkissä pidoissa,
 jumalaisten juomingeissa.»

Runo päättyy erinomaisen jylhään tunnelmakuvaan,
 kun Tuuri

»istui Kuolon korjasehen,
 kuului kulkusten helinä
 hämärässä talvi-aamun;
 kuului vielä viittatieltä,
 jäälle järvien hävisi.»

Hämärä viittatie yli laajan järven jään — siinä
 suomalainen Tuonen-tie!

Tuurissa on jotakin länsisuomalaista selväpiirteistä
 aateluutta. — Aatelismiehen raju suvereniteetin-vaati-
 mus on Ylermissä, »ylpeässä isännässä», tullut lihaksi
 ja vereksi.

Nerokkainta tässä ballaadissa on ehkä sen loistava
 tyylitaide. Tuskin koskaan on suomenkieltä niin teräksisellä
 energialla puserretty tiukoiksi, draamallisiksi
 säkeiksi, joissa kukin sana putoaa kuin vasaranisku
 naulanpäähän:

»Ylermi ylpeä isäntä
 ajoi orhin akkunasta
 messurahvahan rakohon;

tulta tuiski orhin turpa,
valoi silmät valkeata,
enemmän ylpeän isännän,
satulassa seisovaisen.

»Täss' on mies tämän sukuinen,
ei anele armahdusta,
itse raudalla rakasti.»

Ja tuskin koskaan on kirkkaammin leikattu runokuvaa
materian järeään alkukallioon:

»Ylermi ylpeä isäntä
tunsi lattian lahovan,
näki lieskan leimahtavan,
veti miekkansa verisen,
heitti kintahan kivehen
käden kanssa poikki lyödyn.
Kannusti oritta, liekit
löi yli kultaisen kypärän.
— Vielä on kivessä kinnas.»

Mutta olisi alentavaa sanoa, että tällainen runo on vain
— tai etupäässä — tyylinäyte. Sen kiihkeä sisäinen
intensiteetti on muuta kuin koristeellista tekouhmaa.
Eino Leinon sielullinen asteikko on laajempi kuin ai-
noankaan suomalaisen lyyriikon; senvuoksi hän voi
yhtä täydellä mieskohtaisella tietoisuudella omaksua
itselleen niin erilaisia kohtaloita kuin Tumman ja Yler-
min. Hän voi molemman kautta puhua jotakin omasta
itsestään.

»Helkavirsistä» kohoaa kolme suurta sankarihaah-
moa, jotka olemuksensa perusjuonteiden vetäminä jou-
tuvat Manalle: Ylermi, Kouta ja Pyhä Yrjänä. Tuuri
on kyllä samoja veljeksiä, mutta hän on passiivisempi

eleskelijä kuin nämä. Hänen elämäntuntonsa on yhtä syvä ja sankarillinen kuin toistenkin, mutta hänellä ei ole määrättyä lähetystehtävää elämässä, kuten Ylermillä — täysikäisyyden vaatimus —, Koudalla — intohimoinen elämänselitys — sekä Pyhällä Yrjänällä — uskonsankarin ja uhripapin tehtävä.

Yhtä valtavalla näkemysvoimalla kuin Kalevala Antero Vipusensa, on Eino Leino runoillut Koudan, suurimman Lapin tietäjistä. Vertailu näiden kahden tietäjä-kuvan välillä valaisee hyvin Eino Leinon suhdetta runoutemme peruskirjaan. Kalevala kuvaa Antero Vipusta näin (17:s r., v. v. 57—67):

»Haapa kasvoi hartioilla,
koivu kulmilla yleni,
leppä leukaluun nenässä,
pajupehko parran päällä,
otsalla oravikuusi.»

Eino Leinon Kouta-kuva on myös alkuperäinen näky; se ei ole jäljittelyä, vaan tyyliittelyä. Se liittyy koko »Helkavirsien» tummaan perussävyyn. Kalevalan fantasia on idyllisempi, lempeämpi kuin Leinon jylhä näkemys:

»Kyyt viherti katsehesta,
suusta lenti yölepakot,
jalan alta ahmat nousi,
käden päällä kärpät juoksi,
korppi koikkui pääläella,
haaskalinnut hartioilla.»

Samalta kalevalaiselta maapohjalta, mutta toiselta tasolta ja oman mieskohtaisen mielialan valaistuksessa

on nähty myös Koudan etsintäretki. Sellaiset fantasia-
siat kuin:

»parahti Lapissa lapset,
kovin koirat vingahteli,
meni viima usta myöten,
hiilos himmeni kodassa;»

ja yhä suurempi mielikuvituksen tehostaminen kauem-
pana:

»tähdet tippui taivahilta,
maan alla vainajat vapisi,
oli tuska Tuonelassa,
pelko pirteissä jumalten»,

säestävät voimakkaasti tietäjä-titaanin intohimoista
kilvoittelua. Ja kun kilvoittelu tällä puolen Rutimon
rotkon on lauennut Ajattaren kovaan julistukseen,
että vain manalla tutkitaan menneen elämän tarkoitus,
silloin rajusti kuohuvat kuvat vaihtuvat toisiin, juh-
lallisen verkkaisiin, ja säkeitten poljento laantuu pit-
kiksi mainingeiksi:

»Tuo oli Kouta, kolkko miesi,
tunsi kaikki tietävänsä,
astui rotkohon Rutimon,
kulki kuolon porraspuita,
niinkuin pitkän pilven lonka,
niinkuin jäisen kosken kopru;
ei hän taakse katsahtanut,
katsoi kohden kalman usta,
ei hän kilvan kiirehtänyt,
astui askel askeleelta,
kun oli tuima Tuonen kulku,
elo kuoloa kovempi.»

Mielikuvituksen vahva arkaistisuus liittää Pyhän Yrjänän ballaadin Kouta-runoon. Mutta edellisen kuvatyylillä on freskomaisempaa ja sen rakenne tiukemmin draamallinen, kuten »Ylermin». Jo runon lähtö on draamallisen ponteva, niinkuin jousen viskaaman nuolen. Elementtien liikkeet on tiivistetty lyhyiden säkeitten rajoihin, siirtyminen tuokioilasta toiseen käy nopeasti. Syvä uskonnollinen tunto kohottaa tämän omituisen, monta assosiatiota sisältävän legendan erittäin korkealle.

Niinkuin »Pyhä Yrjänä» liittyy laajaan kansainväliseen tarusarjaan täysin omintakeisesti uuteen suuntaan kehitettynä muunnoksena, niin herättää Katrinalaisen legenda (»Sininen risti») miellelyhtymän toisesta maailmanhistoriallisesta sankaritarinasta: Jeanne d'Arcin. Eroitustahan on runsaasti: Katrinalaisella ei ole ranskalaisen sisarensa isänmaallista paatosta, hänellä on vain uskonnollinen lähetystehtävänsä; hän on rauhan ja rakkauden hengen apostoli, Jeanne d'Arc sodan. Mutta tämä eroitus on ulkonainen. Jeanne d'Arc'kin oli varsinaisesti uskonnollinen sankari. Molempien neidon ainoa voima on sama: uskonhartaus, kuuliaisuus näkymätöntä käskijää kohtaan. Kumpikin herää pyhään tehtäväänsä samoin: mystillisten luonnonnäkyjen kautta. Molempien vaellus muuttuu vastustamattomaksi voittokuluksi, ja kumpikin pelastuu ihmeellisesti riettaiden seuralaistensa puolelta uhkaavasta turmiosta, vaikka suomalaisessa legendassa se kohta tulee päämomentiksi.

Sekä »Pyhän Yrjänän» että »Sinisen ristin» fantastiset näyt viittaavat itäisemmille alueille kuin »Tuuri» ja »Ylermi». Samoin tuntuvat Pyhä Yrjänä ja Katri-

nainen luonteensävynsä puolesta kuuluvan itäisempiin heimoihin. Sekin vahventaa, varsinkin jälkimäisessä ballaadissa, kuvauksen väkevää keskiaikaista tunnelmaa. — Kuten Kouta-runossa, noudattaa ympäristönkuvaus »Sinisessä ristissäkin» tehokkaasti kertomuksen sisäistä kehitystä. Esim. Katrinalaisen lähtö oudonluomoavalle matkalleen:

»Kulki, kulki korpimaita,
puut pitene, koti eteni,
pyhät kasvoi pylvähistöt,
kaartui kappelit hämävät,
kuului kaunis kuorolaulu,
kellot kultaiset kilisi
Katrinalaisen kulkiessa,
hyvän marjan matkatessa.»

Melkein groteskimainen on kuvaus Katrinalaisen saapumisesta luostarisaaarelle, ja hänen alettuaan vaarallisen unissakävijänretkensä pimitettyjä periä kohti, äskeinen rauhallinen maisema vaihtuu hillittömien intohimojen näyttämöksi:

»Salot sakeni, kosket kiihtyi,
virrat vuoltui, maat yleni,
jylhistyivät jyrkät vaarat,
kolkostuivat korpilaaksot,
kontiot kovin möräsi.»

Viimeisten säkeiden kuulas näky virittää taas kirkkaan, lempeän loppuakordin.

Yksi idylli on »Helkavirsissä»: Kristus-legenda »Tyyrin tytti». Yhtä tuoksuva ja valoisa on jumalilmisen kuva siinä kuin »Luojan leivässä». Nämä Kristus-miniatyyrit, niin vaatimattomat kuin ne ovatkin,

ovat alkuperäisen runoutemme ainoita onnellisesti syntyneitä Kristuksen luonnekuvia. Molemmassa ballaadissa on hänen rinnalleen asetettu mitä herkimmällä kädellä piirretty tytönkuva. Toisessa runossa Mestari esiintyy nöyryyden esikuvana ja sydämen lempeyden palkitsijana, toisessa hyljätyn ilona. Ei ole mitään teennäistä näissä kuvauksissa; ne ovat syntyneet synnynäisen lyyrikon lyyrillisimmillä hetkillä.

Lyyrillisessä mielialassa, ajatuksessa, tarinassa on aina oma mystiikkansa: näkyväisten asiain ja sisäisten tuntojen salainen yhteys. Edellisten legendain mystiikka on sydämen välittömällä ymmärtämyksellä omaksuttavaa. Hämärämpiä tiehyeitä saa ajatus kulkea »Ihalempi»-runossa, joka taas on Neitsyt Maarialegenda, uudesta maanäärestä keksittynä. Siinä kyllä sykäyttää voimakkaasti sydäntä hyvän Jumalan julistus metsän viemälle immelle:

»Kun lie pilvi kulkenunna,
olet tytti pilven tytti,
kun lie kaste langennunna,
olet siunattu kaponen,
kun lie pudonnut tähti,
olet tähden synnyttävä,
sankarin sotasukuisen,
miehen suuren, miekkalemmen.»

Mutta tämä ballaadi jää sittenkin kauniiksi saduksi: pilvi, kaste, tähti ovat *vain* pilvi, kaste, tähti, ne eivät kohoa symbooleiksi, jotka antaisivat kiinnekohtia syvemmälle psykologiselle ymmärrykselle. Ei käy selville, mitä todellista yhteyttä pilvellä, kasteella, tähdellä on immen sisäiseen tilaan; on kuin runon rakenteesta puuttuisi joitakuuta soluja. Sen vaikutus jää

satumystiikan varaan, — tai korkeintaan reflektiivisen ajatuksen, joka tähden ja kastepisaran heiastuksista kutoo hennon sillan sadun ja toden välille.

Samanlainen taipumus liian suppeaan, viittauksittain etenevään kertomatyylisiin on jättänyt »Orjan poika»-balladin keskeneräiseksi. Siinä tämä oraakkelimaisuus on sitä valitettavampaa, kun runo on aivan loppupuolelle saakka erittäin voimakkaasti ja kirkkaalla inspiratsiolla kirjoitettu; aihe olisi ollut täydellisen työn arvoinen. Runo tehoaa kyllä yksityisillä, mahtavilla eepillisillä näyillä, kuten seuraavalla vainoajan kuvalla:

»Lappi laajalti savusi,
kylät jäivät kylmillensä,
poikaset porossa itki,
koirat vuorilla vaelti.»

Ja siinä on ripeä tempo, joka laantuu lyyrilliseen väreilyyn orjan pojan heleässä unennäyssä:

»Puikoivat punaiset pulkat
punaisilla kukkuloilla,
siukoivat siniset petrat
sinisillä virransuilla,
jolui joutsenet hopeiset,
käet kukkui kultahiset,
käet kukkui, linnut lauloi,
vihannoivat viidat kaikki
Lapin suudessa suvessa
yössä päivän paistamassa.»

Mutta seuraavat säkeet eivät jatka edellä punottuja psykologisia säikeitä, vaan jättävät perspektiivin eteenpäin hämäräksi. Kertomuksen selvä draamallinen

kehitys katkeaa lyyrilliseen tunnelmakuvaan, sillä loppusäkeissä ei ole sitä impressionistista välähdystä, joka niihin on koetettu saada.

Pieni, perustunoltaan hyvin nykyaikainen keskusteludraama »Merenkylpijä-neidot» on taas luotu yhtenäisellä intuitsiolla. »Helkavirsissä» on monta kantavampaa runoa, mutta ei monta, jossa niin muinais-aikainen fantasia herättäisi niin herkästi nykyaikaisen mielialan; ei myöskään monta niin vähin elein suoritettua draamaa. — Lippo linnustaja on vanginnut kauden öisin kylpevistä Hiiden-neidoista, varastamalla tämän siivet. Lunnaiksi niistä hän vaatii hätäntyneeltä immeltä suunantoa. Impi kieltää ja rukoilee, ja sitä mukaa kuin päivä nousee vuorten takaa, sitä mukaa jännitys kasvaa. Päivän kohoittaessa päättään neito vihdoin taipuu. Mutta idylli päättyy syvään traagilliseen tuntoon:

»Sai pukunsa peilikylki,
antoi suuta sulhoselle
lunnunluisella nokalla,
veen suulla verettömällä:
hymy hyytyi, silmä sammui,
pois kulki kultainen elämä.
muuttui mieli miehen nuoren.
— Neiti lentohon lehahti
noustessa kesäisen päivän.

Tämä allegoria on rakennettu välittömistä havainnoista ja elämyksistä; asioilla ja henkilöillä on vain symboliset nimet.

Sekä rakenteeseensa että mielikuvituksensa voimaan nähden alemmalla asteella on toinen lemmentra-

gedia, »Impi ja pajarin poika». Siitä puuttuu tiivistys ja sen tyyli on karumpaa, sisäisistä näyistä köyhempää kuin useimpain »Helkavirsien». Lopussa sen tunnelma kuitenkin kohoaa sangen voimakkaaksi.

»Oterma» ja »Katerma» on »Helkavirsistä» ainoa, missä eroottiset intohimot varsinaisesti johtavat elämän-suhteet väkivaltaiseen taitteeseen. Se on ehkä pikemmin taitavasti sepitetty näytelmä kuin sydämen syvimmästä puhjennut runo, mutta se on täysivaltaisella näkemysvoimalla luotu. Luonnonvaistojen herääminen sekä asteittainen selkeentyminen mieskohtaiseksi intohimoksi veljeksissä on ainakin erittäin kehittyneellä dramaattisella keksintäkyvyllä esitetty. Ja varsinkin Oterman manaus herättää ehdottoman draamallisen päätöstunnelman:

»Mik' on verta veljessäni,
painu paatena merehen,
mikä nuorta naisessani,
nouse siipenä kajavan,
etteivät toistansa tavanne,
eivät syyllistä syliä! — —»

Näiden eroottisten »virsien» ryhmään kuuluu vielä ballaadi Kaleva-kuninkaasta. Tässä runossa on vähemmän sydäntä-sykhdyttäviä momenteja, vähemmän tunteen nousua ja laskua. Sitäpaitsi se on »Helkavirsien» ainoa sepitemä, joka aiheeltaan tuntuu olevan selvästi riippuvainen vieraasta esikuvasta. Tarkoitin »Tannhäuser»-tarua (T. Wenus-vuoressa). Sekä saksalaisen että suomalaisen tarinan sankari joutuu vuoren haltijattaren viettelemänä rikollisuuteen, jota katuen lähtee vihdoin sovituksetkelle pyhään paikkaan. Mutta

Eino Leino on käsitellyt tarinaa — niinkuin tuntuu — vähällä inspiratsiolla: hänen runonsa on aivan suora-viivainen juoneltaan, ja se päättyy siihen, mistä Tannhäuser-tarun sisäinen kohoaminen oikein alkaa (:paa-vin ankaruus T:ia kohtaan, näkymättömän voiman ihmetyö).

On vielä mainitsematta kaksi kuvausta, joissa inhimillinen ympäristö elää välittömästi kertomuksen kulun mukana: »Räikkö Räähkä» ja »Mantsin laulu». Ne ovat molemmat vainoajan-kuvia, kuten »Orjan poika». Joskaan eivät aatteelliselta kantavuudeltaan, niin kuitenkin elämäntuntonsa ja kuvauksensa täyte-läisyyden takia ne kuuluvat »Helkavirsistä» voimak-kaimpiin. Ne tulvehtivat lyrillistä paatosta, eepil-lisiä näkyjä, niissä draamallinen tunne kohoaa ja kir-kastuu väkevästi loppua kohti.

Kuinka inhimillisesti liikuttava onkaan Räkön, kavaltajan, sielundraama!

»Tuo turilas, Räikkö räähkä,
neuvoi tien viholliselle
kahden kallion lomasta,
syksy-yönä hiljaisena;
teki sen henkensä hädässä.»

Kylään palattuaan hän jo kalpenee oman työnsä seurauksia: hän näkee vanhan vaimon etsivän suitse-vista raunioista kullaista kotiaan; naapurin katselevan veristä veistä: »liekö veikon, liekö langon»; poikansa itkevän orhia iloista; tyttärensä murehtivan miestä kaunoista, »syytä syntymättömänsä». Alkaa sisiliskona sihistä salainen kuiske, epäluulo Räikköä kohtaan;

eikä kavaltajan »valkea vaimo» jaksu kauan salata kalvavaa tietoaan, vaan sanoo julki miehensä teon:

»Räikkö röyhkeä ärähti:
 ,Sen varsin valehtelitkin!
 Vai onko näkijä ollut?»

Vaimo valkea todisti:
 ,On ollut näkijät vankat:
 tähdet katsoi, kuuhut kuuli'.»

Se riittää todistukseksi Räikölle: hänen sydämessään on vielä arasti tunteva kohta. Hänessä herää ihminen.

»Vaimo, anna anteheksi,
 kun sen tein, sinua muistin!»

Mutta itse hän ei nyt voi itselleen anteeksi antaa. Hän on itse oma tuomarinsa ja tuomionsa toimeenpanija.

Mikä traagillisen tunnon kuulaus siirtyykään tästä tarinasta tuohon syyskesän maisemaan, joka on pattooisen miehen viimeinen näky ihmisten asuinsijoilta:

»Näki hän kullaisen kotinsa,
 kuuli hän kesäiset äänet,
 savun saunasta sinisen,
 karjankellojen kilinän,
 kaivonvintin vingahduksen,
 tuvan uksen aukeavan,
 emon aittahan menevän.»

Tätä maisemaa vastaan nähtynä Räikön kohtalo kohtaa suuripiirteiseksi murhenäytelmäksi:

»Sydän kiertyi synkän miehen,
 elo kaunis kangastihe,
 askar autuas inehmon

maan kovalla kannikalla;
seisoi hetken, katsoi kaksi,
metsän korpehen katosi.»

Räikön räähkän elämä on syvästi kohtalokas: hänellä oli verissään tuo ihmiselämän autuain näky ja sen häikäisemänä (ei luonteen alhaisuuden vetämänä) hän teki tihua työtä. Samat kohtalon vallat, jotka antoivat lämpöä ja sadetta hänen pellolleen, lähettivät vainon monine kauhuineen, monine ansoineen hänen maa-hansa, ja tuo pohjaltaan rehellinen rauhan mies lan-kesi niiden salatuimpaan ansaan...

»Mantsin laulu» on eräässä suhteessa erikoisase-massa muihin »Helkavirsiin» nähden: sen tapahtuma on ajallisesti määritelty. Siinä nim. kerrotaan Simo Hur-tan turmelleen erään nuoren neidon. Sitä tapausta Mantsi valittaen laulaa, vielä voimakkaammin valit-taen, ettei koko urhojen parvessa ole ollut yhtä kosta-jaa. — »Mantsin laulu» on pateettisempi kuin edellinen ballaadi, ja sen draamallisuus on kuin vyöryvä virta. Se asteettainen nousu, jonka tuntee Mantsin laulussa tapahtuvan noiden kysymyssarjojen välityksellä:

»Hukkako sorean sorti?
Karhuko kaunihin kadotti?»
— — — — —
Sotako sorti suuret sulhot?
Ruttoko väkevät ruhtoi.
Merikö nieli meidän miehet?»

ja joka vaikuttaa valtavasti miehiin »pirtissä helise-vässä», se on sama teknillinen keino, jolla »Kouta»-runossa kohotetaan draamallista mielialaa. Ja se im-

pressionistinen teho, jota »Orjan pojan» viime säkeissä on tavoiteltu, on loistavasti saavutettu »Mantsin laulun» kirkkaissa loppusäkeissä:

— — —
 itki sankarit väkevät,
 impyät enemmän itki,
 tytöt tyrski Karjalassa;
 helkähtivät miesten miekat,
 vainovalkeat välähti.»

* * *

»Helkavirsiä» lukiessa selviää, että nämä runot ovat lähtöisin samasta näkyjen sarjasta. Ne liittyvät toisiinsa monia mielikuvituksen tiehyitä myöten. Ja sama elämäntunnon paatos kannattaa niiden vaihtelevia mielialoja, eri runoissa eri ääniasteelle viritettynä, mutta useimmiten täyteläisenä ja puhtaana.

Mutta »Helkavirret» kiinnittävät erikoisesti mieltä Eino Leinon runoudessa, eivät ainoastaan rikkaan ja homogeenisen sisältönsä takia, vaan myös rohkeana tyyllillisenä yrityksenä. Siltäkin puolelta yritys on kuten nähty, oivallisesti onnistunut. Sanallisen tyylin realistinen havainnollisuus liittää »Helkavirret» tyyllisestäikin elimelliseksi kokonaisuudeksi. Ja runomuoto on inspiratsion kovan paineen alla tiivistynyt ja tullut notkeudessaan voimakkaaksi. Eivätkä nämä runot anna aihetta valittamaan kalevalaisen mitan yksitoikkoisuutta. »Tumman», »Sinisen ristin», »Orjan pojan» lyyrillinen väreily on toista kuin »Ylermin» tai »Pyhän Yrjänän» säkeitten kovanloistava tarmo; »Merenkylpijä-

neitojen» draamallinen suppeus toista kuin »Koudan» majesteetillinen säevyöryntä tai Tuurin joutsenlaulun ja Mantsin virren paatos.

* * *

Se tyylikoe, johon Eino Leino antautui »Helkavirsien» jälkeen historiallisessa ballaadisarjassaan Simo Hurtasta, ei ollut yhtä uusi eikä yhtä laajakantoinenkaan kuin edellinen. »Simo Hurtan» tasainen, riimillinen trokee on aivan eepillinen runomitta, ja näissä säkeissä on runsaasti niitä heikkouksia, joista »Helkavirret» ovat melkein vapaat: yksitoikkoisuutta ja sanonnan sovinnaisuutta. Myöskin puuttuu aiheiden käsittelytavasta tiivistystä.

Mutta »Simo Hurtastakin» huomaa, miten vahva suomalainen värytys, kotoinen tuntu — varsinkin ajempiin, »kansallisiin» sepitelmiin verraten — Eino Leinon tämänaikaisessa runoudessa on. Kielellinen kansanvaltaisuus on »Simo Hurtassa» kehitetty kenties pitemmälle kuin missään muussa hänen teoksessaan. Nämä runotarinat eivät ole intuitioltaan rikkaita, mutta ne ovat enimmäkseen realistisesti tukevia, kielitunnultaan niinkuin kertomatavaltaankin. Erittäin huomattava on se luontevuus, millä sananlaskut ja kansanomaiset lausetavat pyöristyvät riimirunoon. Ja jos vertaa »Simo Hurttaa» yleissävyltään »Helkavirsiin», — vaikka edellinen ei pääasioissa mitenkään siedä vertailua — niin se vaikuttaa jonkun verran leppoisammalta kuin jälkimäinen runoteos: »Simo Hurtassa» on siellä täällä välähdys huumoria (esim. Erkki Pehrsson, Hovilan pirtti, y. m.).

Parhaita lukuja tässä sarjassa ovat edellisten lisäksi kuvaukset Hovilan häistä sekä Hurtan matkustuksesta; »Vornan virteen» kuitenkin kaikki tämän teoksen avut ikäänkuin kokoutuvat yhteistyöhön ja luovat ballaadin, joka on »Helkavirsien» veroinen. Sitä lukuunottamatta voikin sanoa »Simo Hurtasta», että se on vähemmän mieskohtaisen inspiratsion ahjossa tiivistettyä runoutta kuin historiallista ajankuvausta, kehittyneellä eepillisellä tyyllillä suoritettua.

V

»Helkavirsien» jälkeen Eino Leinon runoilijamahti ei ole kohonnut yhtä korkeisiin saavutuksiin. Hänen lyyrillinen tuotantonsa on sen jälkeen ollut yhtä moninaista, vaikka ei läheskään yhtä vuolasta kuin sitä ennen.

Hän on yhäkin ollut runoutemme harhaileva tuhlaajapoika, usein kevytmielinen, — mutta myös syylisyytensä tunteva. Hän on laulanut »talviyöstä», mutta talviyö ei ole jäätänyt hänen sydämensä puinaista verta, hän on tunnustellut »hallan» tuloa, mutta halla ei ole pannut hänen mielikuvituksensa tanhuainkukkeutta. Hänellä on edelleenkin ollut varaa tuhlata, — tuhlata rikkaita elämyksiä heikkojen säkeitten kaaokseen, nerokkaita runonäkemyksiä sekavien ajatusten peitteeksi.

Mutta ehkäpä on niin, että Eino Leinon täytyy aina olla runoilemisen vauhdissa, voidakseen yleensä jotakin luoda. Tuntuu melkein siltä kuin häneltä syn-

tyisi hyvä runo ikäänkuin varkain, — muiden muassa. Huonot runot voivat hänen mielessään herättää hyviä assosiatioita. Ehkäpä hänen ei ole otollista mennä patoamaan tulvehtivaa runovirtaansa: hyväkin runo voi musertaa niskansa outoja aituuksia vasten... Eino Leino on kerta kaikkiaan vuolaan inspiratsion mies, eikä harkitseva, »taiteellisesti hillitty» runoilija.

Joka tapauksessa meidän sopii olla hänelle kiitollisia siitä, mitä hän on meille hyvää antanut viimeiselläkin kehityskaudellaan. — Esim. »Talviyöstä» huomaa, että hänen asemansa on edellisen nousukauden aikana paljon varmentunut sillä mieskohtaisen runon asteella, jolle hän »Pyhässä keväässä» ja »Kangastuksissa» oli kohoamassa. Äänenpaino on täyteläinen, miehinen, poljento ja värytys kiinteä. Runoilija haastaa omista mieskohtaisista elämyksistään suggestiivisemmalla voimalla kuin entisessä runoudessaan.

»Joikuu joutsen jäätä saatu,
rantaan kuohut kolkot lyö.
Ankara on laulun laatu,
tuima talven tähtiyö.

— — —
Vierii virsi tammikuinen,
kuulee mykkä metsä, maa.
,Turhaan riennät, tuiretuinen,
rientos talvi taltuttaa,
antaa aika jäätä järkeen,
loihdut synkät sydämeen,
kuolon kirjat miekan kärkeen,
haudan hankeen siniseen.»

(»Talviyö».)

Runoilija on huomannut elämän ympärillään alkavan autioitua; hän on joutunut omille taipaleilleen,

jotka eivät ole samat kuin ystävien. Hän huomaa käyvänsä kohti suurta yksinäisyyttä. Mutta koruttomalla alistuvaisuudella hän tyytyy välttämättömyyteen:

»Astun nyt asehetonna
eteesi, elämän Talvi;
muuta ei suojusta minulla,
sydämeni sylke yksin:
muill' on kansa, ei minulla,
muilla maa, minulla korpi,
muilla ystävät ylimmät,
mulla pitkä umpipolku . . .»

Suurin tuska hänelle ei kuitenkaan ole tämä yksinäistyminen. Suurempi on toinen kohtalon julmuus: sydämen ikuinen, turha rauhattomuus. Hänen sydämensä on tuulikannel, joka on tuomittu ikuisesti, hyödyttömästi helkkymään:

— — —
»se yössä, päivässä yksinään
soi ilmahan iäti väräjävään.

— — —
Ja tuulet taivahan soittelee!
Kevät saapuu ja syys, suvi pois pakenee,
sukukunnat kulkevat Tuonelaan,
jää kantelo jälkehen kaikumaan.

Kas, pohjoinen, kuinka se myrskyää!
Taas läntinen lempeä leyhyttää,
itä ankara itkuja pitkiä tuo,
ei hetkeä helkkymätöntä ne suo.»

Näissä säkeissä on oikeastaan runoilijan oma luonne-määritelmä. Hän tuntee herkemmin kuin muut ilma-
virtojen kulun, ja hänen elämänsä on soida taivaan

tuulten mukaan. Tai toisin kuvin lausuttuna: hän on suuren, läikkyvän meren laine. Hän on tahtonut taitella

»kuin metsäkoski
yksin halki tiettömän tienoon;»

hän on tahtonut sammua

»kuin tähdenlento,
tien viitaten erämaan lampeen.»

Mutta syvimmällä on tunto:

»Ah, en voi, en saata!
Ma elämään tulin,
nyt täytyy mun elon laine olla.»

Mutta »tuulikanteleen» kipein tragedia on, että se soi turhaan. Ne, jotka ovat sen kuulleet soivan lempeän länsituulen mukana, vaativat siltä »uskollisuutta»: sen pitää aina soida läntisen säveleitä heille. Mutta he kuulevat kohta tuulikanteleen itkevän itätuulesa:

»ah, tuulikantele on se vain,
ei sielua sillä, ei tuntoa — — —.»

Mutta tarkkaava, altis korva olisi pitkin matkaa kuullut säveleitä, joissa on sielua ja tuntoa. Esim. muutamat Eino Leinon vv. 1904—5 kirjoittamista ajan-lauluista ovat teholtaan Kaarlo Kramsun väkevimpien samanluontoisten runojen veroisia. Kuinka terveellistä sanan rieskaa onkaan vielä tänäpäniä miestä palleaa myöten pudisteleva uudenvuodenvirsi »Tottumus» (v:lta 1904), — jonka runoilija, sivumennen

sanoen, ihmeellisesti on unhoittanut pois »Runokirjastaan», ottaessaan siihen joukon mitättömiäkin sepielmiä! Ja miten leinolaisilta kaikuvatkaan nuo teräksennotkeat rytmit:

»Me uskoimme, että ihminen ei voi elää,
jos latva sen leikattu on, ja irti on juuret.
Me elämme sentään! Laulut ja kantelet helää,
kuin ennen, käy kirkossa kansa ja soi sanat suuret.
Sen tottumus tekee.

— — — — —
Oli uskomme väärä. Ei jyristen suistuta suolla,
vaan vitkaan mennään, meltona taipuvi rauta.
Jumaliste! Tunkiolla ei turhasta kuolla,
ja ainahan nauraa voi, kun itku ei auta.
Sen tottumus tekee.

Nyt uskon mä, että elää voisimme, vaikka
kyynpihdissä, pitelijällekin anteheks suoden.
Miss' ihminen lahoo, lieron on leikkimäpaikka,
ja viikon kun leikkinyt on, niin leikkivi vuoden.
Sen tottumus tekee.

Ja kun myrskyjen aika kohta saapuu, tervehtii runoilija sitä rohkein, jäntevin säkein, joissa on kohtalostaan tietoisien nuoruuden koko uskallus:

»Hyvästi, haaveet ja kukkaset,
terve, aika karu!
Hyvästi nuoret toivehet,
runous ja taru!
Terve, taistelo tasapää!
Pimeys meidät saarti.
Yöstä Pohjolan välkähtää
kuolon kamala kaarti.»

(»Sekasorto», v:lta 1905.)

Sellaisissa säkeissä ei ole »talviyötä», vaan täyteläisen syksyn elämäntuska ja -hurmio. Ja kuitenkin: sama jylhä uskallus molemmassa runossa, »Talviyössä» niin kuin »Sekasorrossa». Talviöinen, jäänhelisevä yksinäisyys sekä raakojen alkuvoimien myrsky, — vain karaistu veri ottaa ne omalle osalleen!

Nimestään huolimatta »Talviyö»-kokoelma on Eino Leinon heleimmin kukkivia kirjoja. Siinä runoilija ikäänkuin tahtoo antaa itselleenkin todistuksen siitä veren hehkusta, jonka turvin hän uskaltaa käydä koditonta talvea kohti. Siinä on suven koko tunneasteikko: riemukasta aistihurmiota (»Niniven lapset», »Bajadec-rit», »Atlantica»), tuoksuvan kesäyön tunnelmaherkkyttä (»Nocturne»), kesäaamun seesteisyyttä (»Er-tessa», »Kesäaamu»). Talven kovat tunnot ovat sulaneet, musikaaliset poljennot ottavat taas vallan; kielellinen autosuggestio nousee usein korkeimmilleen, — kuvakielen logiikan kustannuksellakin siellä täällä, —; väritys on tuore ja elävä.

Runoilija elää hetken riemua; hänellä ei ole enää ensimmäisen nuoruutensa kaukolentoista, idyllistä, epä-määräistä uskoa tulevaan »pyhään kevääseen»; mutta hänen hurmiossaan on syvempi väri. »Morituri» laulavat:

»On laulanta meille kuin illalle rusko
me suitsuamme yössä, vaikka sammui jo usko.»

Ja jos suuri usko onkin mennyt, on kuitenkin jäänyt ylpeä tietoisuus ihmisen menneisyydestä:

»Aution maan
antoi Herra meille,
me teimme sen viinitarhoiksi.

Myrskyisän meren
antoi Herra meille,
me aallot laivoin lannistimme.

Hehkuvat himot
antoi Herra meille,
me valjastimme ne valon varsoiksi.»

Ja elämän suruttomin karkelonilo laukeaa väkevästi keinuviin poljentoihin »Niniven lapsissa 1 ja 3», »Bajadeereissa», »Atlanticassa», »Keijukaisten laulussa», jotka kuuluvat muodoltaan notkeimpiin kaikista Leinon runoista. Ne vaikuttavat suorastaan fyysillisesti nostat- taen, niinkuin luonteva tanssinäytös. Joskus sattuu kyllä ikävä onnettomuus; esim. heleässä »Atlantica» runossa on erään säkeen viime sana »huudat» hou- kutellut seuraavaan hirvittävät »tulipuna-horsmien luudat»!

Neutraalisempia runoja ovat koristeellisen kaunis »Karavaanikuoro», poljennoltaan aito-leinolainen:

»Kukka on kasvanut erämaan sannassa,
punaraakku auennut aavikon rannassa.
Erälaivat soutaa,
ihanansa Intian prinssi nyt noutaa»;

sekä ihastuttava, kuulas »Kesäaamu», joka on Runeber- gin parasten idyllien veroinen. — Samassa sikermässä »Punainen neilikka», johon edellinen kuuluu, on pari palaa, joissa on persoonallista tuntua: »Tuulinen sija» näyttää O. Mannisen »Orvokki»-runon hauraammalta kaksoissisarelta; sikermän n:o 7 (»Menevät, murehti- sinko»), on runoilijan silloisen pohjimmaisena elämän- tunnon tyyntyneimpiä ilmauksia:

»Tule tuuli, pohjatuuli,
 tunnen keitahan keväisen,
 luo lunta polulle, talvi,
 tunnen palmun päivälätvan,
 messua jumalan myrsky,
 kuulen kukkuvan käkösen.»

Enemmän talvea on Eino Leinon viimeisessä runo-
 kokoelmassa »Halla». Mutta ei kuollutta talvea sekään.
 Esim. sellaisessa rakenteeltaan mahdollisimman yksin-
 kertaisessa jääkukassa kuin runo »Hangen lapsia», on
 kuolematon tunteen kipinä. Siinä elää kokonaisia ihmis-
 kohtaloita:

»Päämme päällä
 taivahan uhka;
 laulun lippaassa
 tunteen tuhka.

Yössä, hangella
 yhtyi tiemme.
 Hangen lapsia
 Lapista liemme.»

Tyylin yksinkertaisuus on kehittyneen ylimyksel-
 lisyyden tuntomerkkejä. »Halla» on siihen suuntaan
 kauimmas kehittynyt tekijänsä riimillisistä runoteok-
 sista. Sen edustavimmat saavutukset ovat sanonnal-
 taan melkein matemaattisen täsmällisiä, säästeliäitä,
 kuulaita. Niiden rytmeissä on jotakin ylimyksellistä
 eiegisyyttä, — ei liika-kulttuurin tuomaa ikävää, vaan
 miehen syvää kaihomieltä —, ja niiden musikaalisuus
 ei ole enää sanasointujen hurmioista leikkiä, vaan
 ajatuksen hiljaista yksinpuhelua.

»Hangen lapsia» on puhtaampia tämän uuden tyylin

luomia jalohelmiä. Toinen on »Talvilaulu»; sen herkityneiden sointujen kirkkaus voisi tyydyttää itse Paul Verlaineä:

»On aurinko astunut meren,
meren kattanut jäykkä jää,
syys siirtynyt sankarin vereen,
pian talvikin hallapää.

Ja voittanut on epäusko,
sydän särkynyt heikosti lyö,
on sammunut viimeinen rusko,
ja pitkä on Pohjolan yö.

Tule vitkaan talvinen huura
yli maan, yli puun, yli veen,
sada hiljaa kuoleman kuura
yli urhon uinahtaneen.»

Musikaalisuus ja runonäyn selkeys yhtyvät onnellisesti myös tunnelmakuvassa »Meren maininki». »Punahilkka», vaikka muuten epätasainen, miellyttää jonkunlaisella tasaisen poljentonsa monotoonisuuudella, johon kolmas, riimitön säe tuo vaihtelua. Tämä runomitta vaikuttaa erittäin hienostuneelta. — »Luonnon luotteissa» taas juhlii Eino Leinon sanamusikaalinen inspiratsio täydellä vapaudella; tämä runosarja, jossa on paikottain vaikuttavaakin paatosta, on koristeellisena kuva- ja sointumaalailuna vähempiarvoinen koelman puhtaasti mieskohtaisten runojen rinnalla.

»Halla» onkin ehkä subjektiivisesti mieskohtaisen runoilijan teoksista. Lukuunottamatta eräitä sangen perifeerisiä kuvailevia tai järkeileviä runosarjoja (»Leppaan neiti», »Lex», »Meren kaupunki», »Luonnon luotteita»), sen sisällys on runoilijan tilintekoa omasta elä-

mästään. Ja sängen totista tilintekoa usein. Liian paljon siinä kyllä on sepitelmiä, jotka tuntuvat pelkääntään tyylikokeiluilta tai hämärältä sanaleikiltä. Mutta Eino Leinoon nähden on luullakseni parasta asettua positiiviselle kannalle, t. s. olla liikoja huolimatta siitä, mitä hän on arvotonta jättänyt jällelleen, ja antaa arvoille, mikä on hyvää. Olisi liian suuri — ja turha — työ selostella perinpohjin hänen heikkojen tuotteidensa kaikki heikkoudet, sillä ne ovat ainakin enimmäkseen satunnaisuuksia, runoilijaoikkuja: niistä ei saisi systeemiä . . .

On jo edellä esitetty muutamia »Hallan» uustyylyisiä runoja, joihin todella kannattaa luoda huomionsa. — Runoilijan itsetutkisteluista herää entistään kipeämpi kohtalontunto, joka rohkeimpana hetkenä kiteytyy vähäsanaiseksi, tarmokkaaksi päätökseksi murtautua läpi talven jäiden, kuten yksinäinen laiva yössä (»Railo jäässä»). Ja runoilijan nähdään yhä uskollisena tälle päätökselleen murtavan jäätä edestään.

Toisina hetkinä hän selittää menneen elämänsä kohtalokkuutta. Hänellä ei ole ollut »vaalin valtaa», jos muilla liekin ollut; hän kulki tiensä niinkuin hänen täytyi. Hänen työnsä oli vain totella itseään, vaikka tulos olikin vain pivo tuhkaa, — »parhaan laulun», oman elämän tulos:

»Pankaa patsas haudalleni,
kiveen tämä kirjoitus:
'Synkkä niinkuin sydämeni
oli mulle sallimus.
Itse iskin piistä tulta,
sytyin, hehkuin tuokion,
paloi paras laulu multa,
tässä tuhka tumma on'»

Tämä kohtalontietoisuus, tämä murhe kaikuu
kauimmas »Elegian» teräskirikkaista säkeistä:

»Haihtuvi nuoruus, niinkuin vierivä virta.
Langat jo harmaat lyö elon kultainen pirta.
Turhaan, oi turhaan tartun ma hetkehen kiini:
riemua ei suo rattoisa seura, ei viini.

— — — — —

Upposi mereen unteni kukkivat kunnaat.
Mies olen köyhä: kallit on laulujen lunnaat.
Kaikkeni annoin, hetken mä heilua jaksoin,
haavehen kullat mieleni murheella maksoin.

— — — — —

Toivoton taisto taivaan valtoja vastaan!
Kaikuvi kannel, lohduta laulu ei lastaan.
Hallatar haastaa, soi sävel sortuvin siivin.
Rotkoni rauhaan kuin peto kuoleva hiivin.»

Suuremmalla nöyryydellä, suuremmalla ylpeydellä
ei moni runoniekka taida puhua itsestään.

—————

VI

On jo edellä viitattu siihen positiiviseen katsanto-
kantaan, jolle tässä esityksessä on koetettu asettua
Eino Leinon lyriikkaan nähden. On koetettu antaa
välitön luonnekuvaus runoilijasta sellaisena kuin hän
esiintyy luomistyönsä parhaina hetkinä. Ei ole etu-
päässä pyritty vertaileviin kirjallishistoriallisiin määri-
tyksiin eikä ulkoisista vaikutteista tai esikuvista —
joita epäilemättä on enempi kuin mitä tässä on ollut
syytä esittää — huomautettu muuta kuin toisarvoisena
seikkana, sivumennen siellä täällä. Eino Leino on luon-

nonkyky, jolla kyllä on ollut kulttuuri-ihmisen erinomainen alttius vaikutuksille, mutta joka kuitenkin ratkaisevina hetkinä on pudistanut päältään sen, mitä hänen luontonsa ei ole sulattanut itseensä. Ulkoiset vaikutteet ovat aina olleet satunnaisuuksia hänen runouudessaan, ne eivät kule siinä minkään periaatteen johtavana lankana. Ainoat läpikäyvät vaikutteet ovat kansanrunoutemme, mutta ne eivät ole ulkoiset, vaan sisäiset: ne liittyvät jo syntyperin runoilijan olemuksen elinehtoihin. — Ei ole myöskään ollut tarkoituksena selitellä Eino Leinon vaikutusta muihin, joka vaikutus on ollut laajempi kuin kenenkään toisen suomenkielisen lyyrikon, ja näyttää tapahtuneen etupäässä hänen runouteemme tuomiensa uusien rytmien voimalla.

Synnynäiset rytmitaipumukset ennen muuta liitävät Eino Leinon Aleksis Kiveen, jonka lähin runoilijasukulainen hän on. Heille yhteisiä luonteenpiirteitä on myös laaja inhimillisyys, liikuntavapaus, joka ei muissa runoilijoissamme ole ilmestynyt niin voimakkaana. Kramsukin on enemmän paikallaan pysyvä, omia subjektiivisia tuntojaan hautova. Yli kaiken ratsionalismin tulvehtiva lyyrillisuus eroittaa Eino Leinon runouden edullisesti J. H. Erkon myöhemmästä mietiskelevästä sekä Kasimir Leinon kuivahkon artistisesta tuotannosta. Eräät viime aikojen runoilijoista voivat vaikuttaa syvemmällä intiimisyydellä, ovat keskitetympiä kuin Eino Leino, mutta yhdenkään runoudessa ei läiky se elämän ntohimo, joka hänen.

Nuorekkaisuus on hänen runoutensa pääperiaate: hän on usein käynyt siinä tilille elämänsä kanssa, mutta ei koskaan tehnyt sellaista tilinpäätöstä, joka rajoittaisi hänen liikuntavapauttaan. »Eespäin, vaikka kuolon

kautta!» on hänen viimeisiä ponsilauseitaan. Hän jak-
 saa tarpoa umpipolkuja, ei koskaan jää umpikujaan.
 Hänen elämänkatsomuksensa on — Goethen sanoilla
 määritellen — »oft geründet, nie geschlossen» —, usein
 pyöristelty, ei koskaan päätetty. Se pysyy aina eli-
 mellisessä yhteydessä elämän kanssa, se on aina valmis
 sulattamaan itseensä uudet, loppumattomat elämyk-
 set. — Mutta jos tahtoo merkitä luonteenomaisimman
 piirteen tästä elämänkatsomuksesta, sikäli kuin se ku-
 vastuu hänen runoudessaan, niin se on: yksilöllisyyden
 vapauttaminen ja tehostaminen. Senkin vuoksi Eino
 Leino on nuorison runoilija sanan parhaassa merkityk-
 sessä, — sen nuorison, jossa ovat idulla inhimillisyyden
 kaikki todelliset tarpeet. Hän ei päästä meitä kaikista
 sisäisistä pulmista, mutta hän voi vapauttaa meidät
 elämän pienuuden ahdistuksesta. — Eino Leino tulee
 likemmäs maailmankirjallisuuden suuria runoilijatyyp-
 pejä kuin kukaan Kiven jälkeisistä runoilijoistamme.

»Au destin!», — salliman varaan —, Napoleonin
 kilpilause, voisi olla Eino Leinonkin tunnus. Hänen
 sallimansa, johon hän onnellisimpina hetkinään on
 osannut turvata, on hänen suomalainen runoilijavai-
 tonsa. Hänen mielikuvituksensa on imenyt ydinvoi-
 mansa kotoisesta maaperästä, hänen runoutensa var-
 sinaiset psykologiset tuntomerkit ovat suomalaiset,
 hänen kaikkivaltias sanainen mahtinsa on kotiperua.
 Tämä vaisto on ohjannut häntä hänen moniin kestä-
 viin saavutuksiinsa läpi niiden vaikutusten ja houku-
 tusten, joita hänen vuolas lyyrillinen inspirationsa on
 tuonut mukanaan.

Yksi perin suomalainen ominaisuus kuultaa vain

heikosti Eino Leinon runoudessa: huumori. Taipumuksia siihenkin suuntaan runoilijalta ei suinkaan puutu, mutta niiden kärjistyminen etupäässä satiiriksi johtuu kai siitä, että hän on luonut parhaan osan runouttaan sangen nuorella iällä. Alituisten, monien virtausten ristiaallokossa hänen mieleensä on jäänyt jonkunlainen ankaran kilvoittelun jännitys, jonkunlainen oman individualiteetin tehostamisen paatos, josta puuttuu eepillisen elämäntarkastelijan hymy. Ehkäpä sentään sekin tulee aikanaan.

Mutta Eino Leinolla on sitä, jota J. L. Runebergilla on sanottu olevan ja josta hänenkin suomalaisuutensa on saanut oikean maun ja värityksen: »rautaa veressä».

Ylioppilaiden Keskusteluseuran julkaisuja

Tämä sarja sisältää yleistajuisia kirjoitelmia yhteiskunnallisten kysymysten, tieteen ja taiteen aloilta. Se tarjoaa hyödyllistä, kehittäväää ja mielenkiintoa herättävää lukemista kaikille kansankerroksille.

Seuraavat numerot ovat ilmestyneet:

- N:o 14. *J. Siljo*, **Eino Leino** lyyrikkona. 50 siv. Hinta 75 p.
N:o 13. *K. S. Laurila*, **Vapaamielisyys**. Mitä se ei ole ja mitä se on. 110 siv. Hinta 1:25.
N:o 12. *Helmi Setälä*, **Juhani Aho**. Ääriviivoja. 67 siv. Hinta 75 p.
N:o 11. *Yrjö Kajava*, **Sairaalloisista kehitysvirheistä ihmisruumiissa**. 36 siv. 11 kuvaa. Hinta 50 p.
N:o 10. *Einar Böök*, **Asuntokysymyksen alalta**. 97 siv. 12 kuvaa. Hinta 1 mk.
N:o 9. *V. V. Korhonen*, **Sään ennustamisesta**. 34 siv. 6 kuvaa ja 4 karttaa. Hinta 50 p.
N:o 8. *Helmi Setälä*, **Johannes Linnankoski**. Ääriviivoja. 36 siv. Hinta 50 p.
N:o 7. *G. Rein*, **Juhana Vilhelm Snellmanin elämäkerta**. 94 siv. Hinta 50 p.
N:o 6. *K. S. Laurila*, **Kansallisuustaistelut Preussin puolalaisissa maakunnissa**. 75 siv. Hinta 75 p.
N:o 5. *K. H. Hällström*, **Periytymisestä**. 61 siv. 7 kuvaa. Hinta 75 p.
N:o 4. *K. Tallqvist*, **Juutalaiset ja me**. 67 siv. Hinta 75 p.
N:o 3. *Helmi Setälä*, **Minna Canth**. Ääriviivoja. 39 siv. Hinta 50 p.
N:o 2. *Einar Fieandt*, **Ihmisen polveutuminen**. 86 siv. 40 kuvaa. Hinta 1 mk.
N:o 1. *K. R. Brotherus*, **Valtio ja valtionuskonto**. 54 siv. Hinta 75 p.

Sarjaa jatketaan.

Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsingissä

Hinta 75 p.